

PAPER DETAILS

TITLE: KAFKA'NIN SATO ROMANINDA ÖRGÜTSEL BİR YÖNETİM BİÇİMİ OLARAK WEBERCI
BÜROKRASI VE TAHAKKÜM

AUTHORS: Umut Dagistan

PAGES: 1-21

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3219808>

Umut DAĞISTAN

Doktor Öğretim Üyesi, Akdeniz Üniversitesi/Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu/Yönetim ve Organizasyon Bölümü/İşletme Yönetimi Antalya/Türkiye
Assistant Professor, Akdeniz University/Vocational School of Social Sciences/Department of Management and Organization/Business Management Antalya/Türkiye

eposta: udagistan@akdeniz.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-2544-8384>

<https://ror.org/01m59r132>

Atıf/Citation: Dağistan, U, 2024. Kafka'nın Şato Romanında Örgütsel Bir Yönetim Biçimi Olarak Weberci Bürokrasi ve Tahakküm. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 12 (38), 1-21.

<https://doi.org/10.33692/avrasyad.1316897>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü /Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi /Received:	19.06.2023
Kabul Tarihi/Accepted:	05.07.2023
Yayın Tarihi/Published:	15.03.2024

KAFKA'NIN ŞATO ROMANINDA ÖRGÜTSEL BİR YÖNETİM BİÇİMİ OLARAK WEBERCİ BÜROKRASİ VE TAHAKKÜM

Öz

Kafka günümüze kadar kültür hayatında sadece edebiyat dünyasında değil, sosyolojiden psikolojiye, siyasetten ekonomiye, hatta teolojiye kadar çok farklı alanlarda birçok çalışmaya konu olmuştur. Bu çoklu okuma pratikleri kuşkusuz Kafka'nın metinlerinin çok anlamlı ve çağrışımsal doğasından kaynaklanmaktadır. Kafka'nın eserleri bu özellikleri nedeniyle okuyucuyu yoruma davet edip, tabiri caizse, sembolik doğası gereği hermenötik okumaya kapı aralamaktadır. Bu nedenle eleştirmenler, bu metinlerin sembollerini kimi zaman sosyolojik, kimi zaman psikolojik, mitsel veya felsefi çerçevede deşifre etmek ve bir tür açıklama getirmek istemişlerdir. Bu çalışmanın temel motivasyonu kurgu eserlerin yönetim disiplini içinde farklı bir perspektif açma potansiyeli olduğunu ortaya koymaktır. Kurgu eserler yönetim alanında farklı çalışmalara konu olmuş, alana yeni ilhamlar ve farklı bakış açıları sağlamıştır. Buradan hareketle çalışmanın temel amacı, Kafka'nın tamamlanmamış son romanı olan *Şato* adlı eserini Weberci bürokrasi ve tahakküm ilişkileri açısından incelemektir. *Şato*, benliğin mücadelesinin ve bireyin bürokrasi karşısındaki acizliğinin hikâyesidir. Metin içrek bir okumaya tabi tutulmayacak, birey toplum ilişkisi çerçevesinde bürokratik tahakküm olgusu incelenmeye çalışılacaktır. Bunun için öncelikle Franz Kafka'ya ve *Şato* romanının önemine değinilecek, ardından bürokrasi kavramı tarihsel bir perspektifle ele alınacaktır. Daha sonra Weberci anlamda bürokrasi yaklaşımı anlatılacak, hemen ardından Kafka'nın *Şato* adlı romanından seçilen pasajlarla Weberci bürokratik anlayış ve bunun yarattığı tahakküm ilişkisinin romanda nasıl tasvir edildiği gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bürokrasi, Max Weber, Kafka, Tahakküm, Şato Romanı

WEBERIAN BUREAUCRACY AND DOMINATION AS AN ORGANIZATIONAL FORM OF MANAGEMENT IN KAFKA'S NOVEL THE CASTLE

Abstract

Kafka has been the subject of many studies in cultural life so far, not only in the literary world, but also in many different fields, from sociology to psychology, politics to economics, even theology. These multiple reading practices are undoubtedly due to the ambiguous and associative nature of Kafka's texts. Due to these features, Kafka's works invite the reader to interpretation and open the door to hermeneutic reading as a necessary feature of its symbolic nature, so to speak. For this reason, the critics wanted to decipher the symbols of these texts in a sociological, sometimes psychological, mythical or philosophical framework and to find some kind of explanatory key. The main motivation of this study is to reveal that fiction works have the potential to open a different perspective in the management discipline. Fiction works have been the subject of different studies in the field of management and have provided new inspirations and different perspectives to the field. From this point of view, the main purpose of the study is to examine Kafka's last unfinished novel, The Castle, in terms of Weberian bureaucracy and domination relations. The castle is the story of the struggle of the self and the helplessness of the individual against the bureaucracy. The text will not be subjected to an internal reading, and the phenomenon of bureaucratic domination will be examined within the framework of individual-society relationship. For this, firstly Franz Kafka and the importance of the Castle novel will be mentioned, then the concept of bureaucracy will be discussed from a historical perspective. Afterwards, the bureaucracy approach in the Weberian sense will be explained, and then it will be tried to show how the Weberian bureaucratic understanding and the relationship of domination created by it are revealed in the novel with selected passages from Kafka's The Castle.

Keywords: Bureaucracy, Mac Weber, Kafka, Domination, Castle Novel

Giriş

Kafka günümüze kadar kültür hayatında sadece edebiyat dünyasında değil, sosyolojiden psikolojiye, siyasetten ekonomiye, hatta teolojiye kadar çok farklı alanlarda birçok çalışmaya konu olmuştur. Kuşkusuz bundaki en büyük neden, onun sembolik ve içine kapanan yazım tarzının, yarattığı klostrofobik atmosferin, literatüre kazandırdığı kafkaesk yapının farklı çağrışım ve anlamlara zemin hazırlamasıdır. Löwy (2008) Kafka okumalarının altı sınıfa ayrılabilceğini öne sürmüştür. Gerçekten de sosyal bilimler literatürüne bakıldığında bu altı sınıfa ait çok sayıda eser görmek mümkündür. İlk önce, “bağlam”ı görmezden gelen ve salt metinle ilişkili okumalar olabileceğini söyler. Löwy bunları dar anlamda edebî okumalar olarak sınıflandırır. Ardından, biyografik ve psikolojik okumalar gelmektedir. Burada da odak noktası Kafka’nın hayatı ve yaşadıklarının metinlerindeki izdüşümüdür. Üçüncü olarak teolojik ve dinî okumalar yapılabilmektedir ki bu okumada sanırım en önemli pay Kafka’yı bir anlamda peygamber mertebesine çıkaran arkadaşı Max

Brod'a aittir. Brod arkadaşının vasiyetine uymayarak onun ölümünden sonra eserlerini yakmamış ancak Kafka'yı mistik bir boyuta oturtmuştur. Dördüncü olarak, onun Yahudi kimliğini vurgulayan okumalar gelmektedir. Burada Yahudi sembolizmi öne çıkmaktadır. Bir diğer okuma, sosyo-politik çerçeve içindedir. Son olarak da Kafka'nın metinlerine anlam vermenin zorluğunu ve dahası imkânsızlığını vurgulayan postmodern değerlendirmeler sayılabilir.

Bu çoklu okuma pratikleri kuşkusuz Kafka'nın metnlerinin çok anlamlı ve çağrışımsal doğasından kaynaklanmaktadır. Kundera'ya (2002) göre Franz Kafka insanlara, hiçbir sosyolojik ya da siyaset bilimsel düşüncenin söyleyemeyeceği şeyleri dile getirmiştir. Bloom (2014) onu batı kanonunun en önemli temsilcilerinden biri olarak görmektedir. Kafka bütün külliyatı ve üstüne yazılan onca eleştiri kitabıyla bugün 20. yüzyılın en önemli yazarlarından biri olarak kabul edilmektedir (Fischer, 1985; Wagenbach, 1997; Stach, 2013; Nabokov, 2015; Despiniadis, 2023).

Albert Camus (2019), Sisifos Söyleni adlı ünlü kitabında, Kafka'nın tüm sanatı, okuyucuyu yeniden okumaya zorlamaktan ibarettir demiştir. Camus bunu, okuyucuyu hermenötik bir yaklaşım benimsemeye ve hikâyeleri yeni bir açıdan yeniden okumaya ve anlamlarını belirlemeye çalışmaya zorlayan Kafka'nın eserlerinin belirsizliğine ve sembolik karakterine bağlar. Ancak bu, Kafka'nın yazılarının uyandırdığı özel duygunun ve benzer bir Kafkaesk okumayı bir daha deneyimlemek için insanı yeniden aynı metne çeken tuhaf çekiciliğin tam bir açıklaması değildir. Lewy (2008) Kafka'nın yalnızca edebiyat için yaşadığını söyler, ancak hemen ardından onun esas probleminin birey ile dünya arasındaki ilişki olduğunu da vurgular. Bu dünyayı okuyucular için çekici ve güncel kılan bireyin kendisinden daha büyük bir mekanizmayla girdiği münasebettir. Nabokov da (2015) Kafka metnindeki trajik dünyadan ve bu dünyadan çıkmaya çalışan trajik karakterlerden bahsetmiştir. Buradaki çaresizlikle, gerçek hayattaki insanların çaresizliği arasında bir koşutluk kurmuştur. Kafka hakkında en oylumlu biyografilerden birini yazmış olan Stach (2013) ise Kafka'nın dünyasının okuyucu nezdinde pek de misafirperver olmadığını altını çizer. Burada okuyucunun yolunu bulması kolay değildir. Kundera'ya (2007) göre Kafka'nın yarattığı imgelem gücünü, düş ile gerçekliğin birleşimini betimlemek ya da adlandırmaya çalışmak çok zordur. Kafka eleştiri çalışmaları için o kadar büyük bir hazinedir ki, birçok araştırmacı onun metinleriyle yaşamöyküsünü koşut bir şekilde incelemiştir (Wagenbach, 1997).

Kafka'nın eserleri karanlık bir atmosfer sunmasının yanı sıra aynı zamanda son derece muğlak metinlerdir ve kendi evrenlerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturan yoğun semboller içermektedir. Semboller bir yönleriyle düşüncüyü doğurmaktadır (Ricoeur, 2019). Kafka'nın eserleri bu özellikleri nedeniyle okuyucuyu yoruma davet edip, tabiri caizse, sembolik doğasının zorunlu bir özelliği olarak hermenötik okumaya kapı aralamaktadır. Bu nedenle eleştirmenler, bu metinlerin sembollerini kimi zaman sosyolojik, kimi zaman psikolojik, mitsel

veya felsefi çerçevede deşifre etmek ve bir tür açıklayıcı anahtar bulmak istemişlerdir (Litowitz, 2010; Munro & Huber, 2012; Parker, 2015; Hammer, 2018). Kafka'nın metinleri, imgeleri, olay örgüsü, kahramanları ve karmaşık düşünceleri hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Gelecekte de birçok çalışma yapılacaktır.

Sontag (2001), Kafka'nın eserlerini yorumlayanları toplumsal alegori, psikanalitik alegori ve dinî alegori olarak üçe ayırmıştır. Kafka'nın kitaplarını psikanalitik bir alegori çerçevesinde okuyanlar, onun eserlerinde yazarın kendi baba korkusunun, iğdiş edilme kaygılarının, iktidarsızlık duygusunun, kendi rüyalarının esiri olmasının çaresiz çılgınlıklarını bulurken; Kafka'nın kitaplarını dinî bir alegori olarak okuyanlarsa, Şato'daki K.'nin cennete varmaya çalıştığını iddia etmişlerdir. Kafka'nın kitaplarını bir toplumsal alegori olarak okuyanlar, onun eserlerinde modern bürokrasinin deliliğini ve insanların başlarına açtığı dertleri, nihai sonuç olarak da totaliter devleti görmüşlerdir.

Bu çalışmada Kafka'nın Şato romanı, Sontag'ın (2001) ifade ettiği toplumsal bir alegori olarak ya da Löwy'nin (2008) sınıflandırmasındaki gibi sosyo-politik bir çerçevede değerlendirilecektir. Bu çalışmanın temel motivasyonu kurgu eserlerin yönetim disiplininde farklı bir perspektif açma potansiyeli olduğunu ortaya koymaktır. Kurgu eserler yönetim alanında farklı çalışmalara konu olmuş (Rhodes & Brown, 2005; De Cock & Land, 2006) ve bu alana yeni ilhamlar ve farklı bakış açıları sağlamıştır (Phillips, 1995; Watson, 2011). Buradan hareketle çalışmanın temel amacı, Kafka'nın (2015) tamamlanmamış son romanı olan Şato adlı eserini Weberci bürokrasi ve tahakküm ilişkileri açısından incelemektir. Bu romandaki odak noktası olan bürokratik mekanizma ve memurlar, aynı zamanda Kafka'nın hayat hikâyesiyle de benzerlik göstermektedir. Bu durum gerçekliği artıran bir unsur ve bu konuda kimi örnekler verilecek olsa da, çalışmanın esas odak noktası Şato romanı olacaktır. Ancak metin içrek bir okumaya tabi tutulmayacak, birey toplum ilişkisi çerçevesinde bürokratik tahakküm olgusu incelenmeye çalışılacaktır. Bunun için öncelikle Franz Kafka'ya ve Şato romanının önemine değinilecek, ardından bürokrasi kavramı tarihsel bir perspektifle ele alınacaktır. Daha sonra Weberci anlamda bürokrasi yaklaşımı anlatılacak, hemen ardından Kafka'nın Şato adlı romanı Weberci bürokratik anlayış ve bunun yarattığı tahakküm ilişkisi açısından incelenecektir.

1. Kafka ve Şato Romanı

Kafka'nın Şato romanı şimdiye kadar yazılmış varoluşçu kurguların en büyüğü olarak kabul edilmektedir. Bunun birçok sebebi vardır. Metnin kendine has mistik atmosferi, felsefi ve politik doğası bunlardan sadece birkaçıdır (Kaufmann, 2001). Anlatı, K., olarak adlandırılan bir kadastrocunun büyük bir şatoyu çevreleyen garip bir köye gelmesini konu almaktadır. Şato metaforunun Tanrı'yı, siyasi bürokrasiyi veya vatani temsil ettiği iddia edilmiştir. Bu üç temsil üstüne de literatürde farklı okumalar mevcuttur (Kaufmann, 2001; Sontag, 2001).

Kafka'nın Şato Romanında Örgütsel Bir Yönetim Biçimi Olarak Weberci Bürokrasi ve Tahakküm

Şato, Çek yazar Franz Kafka'nın (1883–1924) yazdığı son romandır. Bu roman Kafka'nın gerçek hayatından kimi unsurlarla fazlasıyla ilintilidir (Wagenbach, 1997; Despiniadis, 2023). Çıkışsız ve boğucu bir atmosfer yaratan *Şato* romanı, anlaşılabilir otoriter bir yapı içinde bir bireyin amacına ulaşmak için gösterdiği sonuçsuz çabayı tasvir etmektedir. Roman baş kahraman K.'nin şato tarafından bir köye kadastracı olarak atanmasıyla başlamaktadır. Ancak köy halkı onun gerçek bir kadastracı olduğunu inanmaz. Roman boyunca K., kendisinin gerçek bir kadastracı olduğunu ve bu köye görevli olarak gönderildiğini etrafındaki insanlara anlatmaya çalışır. Ancak çevresindekilerin devamlı ona şüpheyile bakmaları, bir süre sonra K.'nin de kendisinden şüphelenmeye başlamasına yol açacaktır. Şatonun, köyün ve K.'nin eylemlerini kimin veya neyin kontrol altında tuttuğuna bakılmaksızın, güç yapıları, her yerde bulunan bürokratik sistemin yaygın korkusu ve cezalandırılma tehdidi anlatının her noktasında hissedilmektedir.

K., *Şato*'da üst düzey bir bürokrat olan Klammer'la iletişime geçmek ister. Bir süre sonra çevresindekilerin telkinleriyle K., bu köye atanmasının bürokratik bir hata olduğundan kuşkulunmaya başlayacaktır. Ancak K., şatoya ulaşmaya ve oradakilerden bir haber almaya kararlıdır. Klammer'in sekreteriyle görüşmeyi başarır. Ancak kendisine tanınan yetkilerin dışında hareket edince K.'nin kovulmasına karar verilir. Kafka'nın çıkışsızlığı anlatan bu romanı ne yazık ki yarım kalmıştır.

Bu buyurgan ve ulaşılmaz şato, bürokratik iktidarın aşılması ve kendi kendini devam ettiren doğasına gönderme niteliğindedir. Bürokrasinin kasvetli yüzü, yabancılaşma olgusu, bireyin sistem karşısındaki çaresizliği romanın ana temalarındandır. Kafka'nın hayatı ve çalıştığı sigorta kurumu, bürokratik mekanizmayı bizzat içeriden deneyimlediği düşünüldüğünde *Şato* romanındaki imgeler daha değerli bir hal almaktadır (Kostopoulou, 2020). Çocuğunun fikirlerine saygı göstermeyen otoriter bir baba, siyasi çalkantılar yaşayan bir ülke, kasvetli ve bürokratik iş yaşamı Kafka'nın eserlerine fazlasıyla sirayet eden unsurlardır (Wagenbach, 1997). Kafka çalıştığı sigorta kurumunu karanlık bürokratlar yuvası olarak tanımlamıştır (Janouch, 2000).

Şato, benliğin mücadelesinin ve bireyin bürokrasi karşısındaki acizliğinin hikâyesidir. Ötekinin gölgesi her yerde hissedilir. Her bireyin benliğini bastırır. K., ne şatoya aittir ne de köye, o sadece bürokrasinin çarkları arasında kaybolmuş sıradan bir memurdur (Azizmohammadi, 2012). *Şato*, bürokratik yolların ve prosedürlerin yanı sıra dolambaçlı yolların ve sapmaların romanıdır. K., dosyaların, raporların ve kâtiplerin izini sürerek bir anlamda sistemin içinden sistemle mücadele etmektedir (Kostopoulou, 2020). Camus (2019), *Şato*'nun kahramanı K.'nin bir tür başkaldırı içinde olduğunu belirtmektedir. Kendisine çizilen yolu kabul etmez ve sonuna kadar direnir. K., bürokrasi karşısındaki mücadelesiyle var olacaktır.

Şato romanı okuyucuda, okumaya devam ettikçe giderek artan gergin bir belirsizlik duygusu uyandırmaktadır. Bu belirsizlik olgusunun metnin okuyucuya çekici gelmesinde önemli bir unsur olduğu kuşkusuzdur. Ancak belirsizlik olgusu romanın ana teması için de vazgeçilmezdir. Çünkü Kafka'nın diğer öykülerinden farklı olarak bu öykü, böceğe dönüşmüş bir adam, alışılmadık bir işkence aleti ya da içeriği ve menşei bilinmeyen bir hüküm gibi olağanüstü bir durum sunmamaktadır. Şatonun altındaki bir köye kadastrocunun gelişi, şatodan telefon beklerken handa geçirilen bir gece ve belki de bir hikâye olmaya hak etmeyecek kadar durağan olaylar yaşanması, anlatıyı son derece sıradan kılmaktadır. Buradaki sıradanlık ve durağanlık, bizzat bürokrasiden kaynaklanmaktadır. Camus'ya (2019) göre *Şato*'da hiçbir şey bir sonuca varmaz, her şey tekrar eder ve durmadan yeniden başlar.

2. Bürokrasi Kavramı

Bürokrasi kavramı her zaman için ikircikli bir olgu olmuştur. Kavramın olumlu çağrışımlarının yanında, belki de ondan daha fazla olumsuz çağrışımları vardır. Genel olarak bürokrasi sözcüğü üç anlamda kullanılmıştır. Başlangıçta, sözcük, son derece güçlü bir merkezî otoriteye bağlı, atanmış ve katmanlaşmış memurlardan oluşan devlet örgütleriyle yönetimi anlatmak için kullanılmıştır. Fakat daha sonra, teknik zorunluluklar nedeniyle bu mekanizma, modern sanayi toplumlarında yalnızca siyasal ve idarî alanlarla sınırlı kalmayıp zamanla tüm örgütlere uygulanabilen, görev ve usullerin normalleştirilmesi, otoritenin kişilere bağlanmaması ve katmanlaşma gibi özelliklere sahip olan, belirli bir yapı tipi anlamına gelmeye başlamıştır. Ardından bürokrasi gündelik dilde olumsuz bir anlam kazanmış, yavaş ve tekdüze iş yapma, insanlara zorluk çıkarma, insancıl olmama, gereksinmelere uzak düşme gibi hem çalışanlarda hem yükümlülerde hem de bürokratik hizmetin alıcısı durumunda olanlarda, oldukça derin yoksunluklar doğuran durumları akla getirmiştir (Duverger, 1982).

Kavramın "bureaucratie" kelimesiyle ilk kez 18. yüzyılda Fransa'da idari faaliyetleri yürüten birimleri tanımlamak için kullanıldığı kabul edilmektedir (Heady, 2001). Kelime Latince kaynaklı olup, ofis ve memurlar anlamına gelen "Burrus" ile güç anlamına gelen "Cratie" ekinin birleşimiyle oluşmuştur (Eryılmaz, 2013). Bürokrasi kavramı, farklı akademik disiplinlerde farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Örneğin, yönetim disiplini penceresinden atanmış memurların yönetimi anlamına gelirken, sosyoloji alanında bütün toplumsal kurumlarda yer alan bir yönetim sistemi olarak tanımlanmaktadır (Heywood, 2022). Kamu yönetimi kapsamında bürokrasi kurum ve kuruluşlardaki idari faaliyetler ile siyasilerin vermiş olduğu kararların uygulanmasını sağlayan bir çeşit yapılandırma. Tarih boyunca bürokrasiye yaklaşım devamlı değişiklik göstermiştir. Marx bürokrasiyi toplum nezdinde bir çeşit yük olarak değerlendirmiş ve uygulamadaki bürokrasiyi birtakım kişilerin özel çıkarlarının savunucusu veya kendi menfaatlerinin koruyucusu olarak görmüştür. Liberal yaklaşım ise kavrama özgürlükler açısından yaklaşmış ve devletin büyümesi sonucu ortaya

Kafka'nın Şato Romanında Örgütsel Bir Yönetim Biçimi Olarak Weberci Bürokrasi ve Tahakküm çıkan ve gittikçe her alana yayılan bürokrasinin özgürlüklere karşı engel teşkil edeceğini iddia etmiştir (Akçakaya, 2016).

Bürokrasi vadettiklerinin yanında, özgürlüklerle otorite arasındaki gerilimi de doğurmaktadır. Onun güvenli ve kuralcı dünyası özgürlükler noktasında bazı çelişkileri de beraberinde getirmiştir. Özgürlük ile otorite arasındaki gerilim ya da çatışmanın kökenini Hobbes'a (2019) kadar götürmek mümkündür. Hobbes (2019) temel olarak, kendi zamanında yaşanan iç çekişme bağlamında 'sürekli ve kalıcı' bir toplumsal barışın kurulması için gerekli mekanizmaların ana hatlarını çizmeye çalışmıştır. Ona göre bir üst otorite olan devlet zorunludur, ancak doğal bir örgütlenme biçimi değildir. Toplumun düzeni ve bekası için insanların olumsuz düşünce ve eylemlerini kontrol altına alacak politik bir irade olması gerekmektedir. Bu zorunlu irade ise devlettir. Batı'da modern devlet bürokrasisi gelişim aşamasında temellerini feodalitenin üstüne inşa etmiştir.

Orta Çağ feodalizmi, geniş bölgeleri bürokratlar ve bürokratik yöntemler olmaksızın örgütlenme girişiminde bulunmuştur. Ancak bu çabalarında tamamen başarısız kalmışlardır. Bu durum son noktada siyasi birliğin tamamen dağılmasına ve anarşiye yol açmıştır. Başlangıçta yalnızca memur olan ve merkezî hükûmetin otoritesine tabi olan feodal beyler, sürekli olarak birbirleriyle savaşan ve krala, mahkemelere ve yasalara meydan okuyan, fiilen bağımsız prensler haline gelmişlerdir. On beşinci yüzyıldan itibaren, vasalların kibrini dizginlemek, çeşitli Avrupa krallarının başlıca görevi olmuştur (Mises, 1944). Mutlak monarşiler 16. yüzyıldan itibaren gelişerek, merkezî yapılanmanın ve otoritenin alanını genişletmiş ve gücünü artırmıştır. Bunun sonucunda da yönetici ve memurlardan oluşan yeni sınıflar ortaya çıkmıştır. Böylece derebeylerin ve prenslerin hüküm sürdüğü alanlara bürokratlardan oluşan bu yeni sınıf dâhil olmuş ve toplum nezdindeki nüfuz ve iktidarını her geçen zaman daha da pekiştirmiştir (Eryılmaz, 2015).

Avrupa'da 18. yüzyıldan itibaren Fransız ihtilaliyle birlikte bürokrasi köklü bir değişimden geçmiştir. Zira bundan önce literatürde siyasetle ilgili eser çok sayıdayken, bunların kamu idaresine hiç ilgi göstermemiş olmasının nedeni, idarenin esasen krala özgü işlevleri uygulamaya koyması ve kavramsal açıdan bakıldığında, bu işlevlerin asli sahibinden ayrı bir varlık olarak görülmemesidir. Gerçekten de bu idari görevleri yürütenler, özellikle vergi toplayıcılar kral adına hareket etmektedir ve bu görevi ister kiralamış olsunlar ister satın almış ya da komisyon tarafından kendilerine verilmiş olsun, sonuçta bu mevki yalnızca krala bağlıdır (Dreyfus, 2014). İhtilalin ardından kralın mutlak otoritesi sınırlandırılmış, kamu görevlilerinin statüsünde bazı değişiklikler olmuştur. Bu önemli değişikliklerin başında kamu görevlilerinin artık hükümdara ya da onun hanedanlığına bağlı olmaması gelmektedir. Kamu çalışanları amatör bir anlayıştan profesyonel bir yaklaşıma geçmiş ve sadakat kavramı sorgulanır hâle gelmiştir. Artık sadakat, devlete ve yasalara olacaktır, krala değil. Bir anlamda

patrimonyal anlayış terk edilip yasal-rasyonel bürokratik yönetim öne çıkmaktadır (Eryılmaz, 2015). Bu noktada Weber ve onun bürokrasi yaklaşımı literatüre yepyeni bir soluk getirmiştir.

3. Weber ve Bürokrasi

Sosyal bilimler içinde bürokrasi çalışmalarının yüz yılı aşkın bir tarihi olduğu söylenebilir. Bu alandaki öncü isim Alman sosyolog Max Weber'dir. Weber'in, modern örgütler, siyasal güç ve dinî olgular hakkındaki incelemeleri ve bu alandaki kavramsal çalışmaları sosyal bilimlerin temel ilkeleri arasına girmiştir. Weber sosyolojiye yorumlayıcı yöntemi getirmiştir.

Doğa bilimcilerinin aksine bir sosyal bilimci durağan madde üzerinde araştırma yapmaz, onun yerine toplumsal ilişkileri ve bir etkinliği çözümler. Bu ilişkiler ve etkinlikler ise koşulların sürekli gelişmesiyle her zaman evrimleşen toplumsal davranış biçimleridir. İnsan etkinliği hiçbir zaman bitmeyeceğine göre edilgin bir nesne de değildir. O hâlde, toplumsal ilişkileri üreten insan etkinlikleri doğal olgularda yeri olmayan bir niteliğin, "anlam"ın etkisi altındadırlar. Toplumsal davranmak, bir taraftan birtakım amaçlar düşünülerek yaratılmış kurumlara, âdetlere, kurallara ve yasalara bağlı olmak, öte taraftan kendine bu etkinliği haklı çıkaracak bir amaç ya da hedef belirlemek ve son olarak da etkinliğin güdüsü olarak bazı değerlere, özlemlere ya da ideallere yaslanmak demektir. Anlam, bu üç düzeyin hepsinde bir rol üstlenmektedir. Sonuç olarak, her toplumsal aktörün çeşitli ve çoğunlukla çatışan değer ve ideallere itibar etmesi, kişinin davranışına bir anlam yüklemesi demektir ki, bu durum Weber'in deyimıyla "öznel yönelim" adını alır. Toplumsal bir ilişki ya da etkinlik, değişik bireysel ya da kolektif anlamların bir bileşimidir (Freund, 2019).

Weber'e (2020) göre ister kamu ister özel olsun, büyük ölçekli teşebbüslerin örgütlenmesi ve yönetimi için rasyonel bir temel oluşturmaya ihtiyaç vardır. En kritik sorunlardan biri, herhangi bir büyük örgütün nasıl daha sistematik ve verimli bir şekilde çalışabileceğidir. Weber, cevabın bir kişi ya da mirastan ziyade ofis ya da pozisyona göre yönetim anlamına gelen bürokraside olduğunu iddia etmiştir.

Weber (2018) yönetim alanında rasyonel ve yasal bir otoriteyi tesis edebilmenin normatif ve ampirik yollarının ortaya koymuştur. İş bölümünün ve özel eğitim ve uzmanlığa sahip kariyer personelinin önemi, diğer idari birimlerle eş zamanlı çalışan bölümler ve hiyerarşik resmî örgüt yapıları, bunların oluşması için koyulması gereken açık kurallar ve prosedürler dahil olmak üzere bürokratik kurumların nasıl tasarlanması gerektiğine ilişkin genel açıklamaları literatüre kazandırmıştır. Weber (2018) görev tanımlarının net ve hesap verebilirlik düzeyinin yüksek olması gerektiğini savunmuştur. Weber'in ana hatlarını çizdiği ideal bürokrasi tipi, açıkça tanımlanmış yetki hatları ve sorumluluk alanları olan, kararların açıkça kodlanmış kurallara dayandığı ve tarafsız bir şekilde verildiği ve bürokratların liyakat esasına göre işe alındığı, uzmanlık eğitimi aldığı ve ilerleme kaydettiği hiyerarşik ve nesnel

Kafka'nın Şato Romanında Örgütsel Bir Yönetim Biçimi Olarak Weberci Bürokrasi ve Tahakküm kriterlere dayalı bir örgütlenmeyi içermektedir. Weber (2011)'e göre bürokrasinin sürdürülebilir olması için para ekonomisinin kurulması da zorunlu bir unsurdur. Bu yüzden bürokratik rasyonalitenin gelişmesi, kapitalizmin büyümesinin kaçınılmaz bir unsurudur.

Bir dereceye kadar, Weber'in bürokrasi tanımlaması, Taylor'ın (2018) o zamanlar giderek daha popüler hâle gelen görevlerin standardizasyonuna dayalı otoriter yönetim ilkelerine ve yine klasik yaklaşımın bir diğer temsilcisi Fayol'un (2018) doğrudan denetime dayalı ilkelerine uymaktadır. Bu durum, onu klasik yönetim kuramları şemsiyesi altına almıştır. Weber (2018), bürokrasiyi toplumun rasyonalizasyon sürecinin temel bir sonucu olarak değerlendirmiştir. Bir modernite projesi olan rasyonellikle, aklın temel ilkelerinin uygulanarak problemlere çözüm bulunacağına ve bu şekilde düzenin sağlanacağına inanılmıştır (Touraine, 1988). Weber rasyonellik konusunda iki yeni kavram ileri sürmüştür. Bu kavramlar, resmî rasyonellik ve gerçek rasyonelliktir. Resmî rasyonellikte, amaçlara ulaşabilmek adına kullanılan araçların kesin ve akılcı bir yöntemle hesaplanması gerekmektedir. Gerçek rasyonellikte ise teorik kısım öne çıkmakta, soyut kavramlar aracılığıyla gerçekliğin kuramsal kısmıyla ilgilenilmiştir (Clegg, 1990).

Weber'in (2011, 2018, 2020) çalışmalarında otorite çeşitleri üç kategoriye ayrılmıştır. İlk olarak, eski geleneklere yönelik kurumsallaşmış bir inanca dayanan geleneksel otorite gelmektedir. Burada geçmişten gelen inanışlar, mitler ve efsaneler büyük rol oynamaktadır. Toplumdaki bir inanış pratik hayatta etkili olduğu için değil, çok uzun süredir yerleşik olduğu için sorgulanmadan kabul edilmektedir. Geleneksel otoritede kral ya da lider meşruiyetini geleneksel değerler üstünden sağlamaktadır. Bu konuda geleneklerden doğan toplumsal bir uzlaşma vardır. İkinci kategoride karizmatik otorite yer almaktadır. Burada otoriteye yüklenen kutsiyet her şeyin önüne geçmektedir. Algılar ön plana çıkmaktadır ve gerçek değil otoritenin nasıl görüldüğü önemlidir. Karizmatik otoritede lidere mistik bir güç yüklenilmekte ve topluluk onun karizması etrafında birleşmektedir. Üçüncü kategoride yasal-rasyonel otorite vardır. Burada lider ya da özel bir kişiden ziyade, yasalar ve liyakat ön plana çıkmaktadır. Böylelikle geleneksel inanışlar ya da liderin kutsiyetine bağlı bir yönetim biçiminden yasalarla belirlenmiş rasyonel bir örgütlenme biçimine geçilmiştir. Bürokrasi yasal-rasyonel otoritenin en ileri biçimidir. Açık bazı özelliklere sahiptir. İlk, yetki ve görevler, bürokraside kişilerin malı değildirler; bir işte görevlendirilen kişi, o işin ne sahibidir ne de varislerine devredebilir onu, görevi son bulduğunda o işi terk etmek zorundadır. Bu özelliğin iktidar ile mülkiyet arasında çok yakın bir bağlantı öngören geleneksel otoriteden, ister aile tipi, ister feodal tip, ister kapitalist tipte olsun, çok farklı olduğu açıktır. Öte yandan, yetki ve görevler, kişisellikten de arınmıştır. Yetkiler görevleri gören kişilerin saygınlığına bağlı değildir ve liderin karizmasının burada önemi yoktur. Kişisel çekicilikleri ne olursa olsun, servis şefine, bir servis şefi olduğu için ve bir yüzbaşıya da yüzbaşı olduğu için itaat edilir. Kişisellikten arınmayı, bürokratik örgüt en yüksek düzeye çıkarmaya çalışır; herkese verilen sıfatlar, üniforma giyilmesi, disiplin kuralları hep bu amaca dönüktür. Dolayısıyla görevlerin birbirinin alanına

taşmasını önleyebilmek için her işin yetki alanı kesin şekilde belirlenir. Hiç kimse bu şekilde belirlenen yetkiler dışında bir şey yapamaz. Başka bir deyişle, çok kesin biçimde tanımlanmış olan roller çok dikkatli bir şekilde dağıtılmıştır. Söz konusu roller hiyerarşik bir biçimde bağlanmışlardır birbirlerine. Herkes, bir üstünde yer alan görevlinin emirlerine uymalı ve ancak kendisinin bir altında bulunana emir verebilmelidir (Duverger, 1982). Bürokrasinin disiplini, hangi sektörde olursa olsun, resmi görevlilerin her zamanki çalışmaları içinde mutlak itaate yönelik bir tutumlar yumağına sahip olmalarından gelmektedir (Weber, 2011).

Weber bürokrasiyi bir örgütlenme biçimi olduğu kadar, aynı zamanda bir yönetim biçimi olarak da ele almıştır. Ona göre eski örgüt yapıları sanayileşmenin getirdiği büyük değişimle birlikte idari ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalmıştır. Geleneksel otorite ile karizmatik liderlerin rolü ve etkinliği giderek azalmış, yasal/rasyonel ilkeler daha meşru hale gelmiştir. Bunun sonucu olarak da kaçınılmaz bir biçimde bürokrasi yaklaşımı eski örgüt yapılarının yerini almıştır (Baransel, 1993). Weber'in (2018) otoriteye yaklaşımının en önemli genel özelliği otoriteyi meşrulukla özdeşleştirmiş olmasıdır. Weber'e göre insanlar yetkilerinin meşru olmadığını düşündükleri kişilere karşı itaat etmezler. Bunun sonucunda denilebilir ki, Weber'e göre bir toplumda otorite duygusu insanlar yöneticilerine gönüllü olarak itaat ettikleri zaman oluşmaktadır. Kişiler zorlamadan emirlere uyuyorlarsa meşru otorite o zaman ortaya çıkmaktadır. (Sennett, 2017).

Yine de zaman geçtikçe şüphe, erdemli bürokrasinin üzerine gölge düşürmeye başlamıştır. Bazı yazarlar, özellikle kural ve prosedürleri uygulamaya yönelik "Weberci" misyonlarına ihanet ederek, bu örgütlerin günden güne uyum sağlamak için nasıl muazzam bir yeteneğe sahip olduğunu gösterebilseler de, giderek daha açık hale gelmiştir ki, işleri yapmanın bürokratik yolu öncelikle herkesin mutluluğu adına çalışan bir hükümet biçiminin kurulmasından ziyade, örgüt üyelerinin korunmasına ilişkin iç kaygılara hizmet etmektedir. Ya da en azından bürokratlar böyle gelişmiştir (Dupuy, 2004).

Weber, insanlar üzerinde mutlak bir denetim kurmanın bilinen en rasyonel yolunun katıksız otokratik bir yapıdan geçtiğini iddia etmiştir. Bu yaklaşımın başarısının, seri halde üretimde ayarlama aygıtlarının sağladığı başarı kadar kaçınılmaz olduğunu düşünmüş ve bürokrasinin bu nedenle giderek tüm örgütlere yayılacağına inanmıştır. İlk Prusya ordusunda oluşturulan ve sonradan kamu yönetimine sıçrayan bürokrasi, sonunda, hastaneler, işletmeler, baskı grupları, sendikalar, siyasal partiler, kiliseler, okullar, üniversiteler ve daha başka örgütlerce de benimsenmiştir (Duverger, 1982).

Weber (2011), bürokratik örgütlenmenin teknik üstünlükleri üzerinde özellikle durmuş ve bunun örgütlerin gelişmesindeki belirleyici neden olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre, tam gelişmiş bürokratik mekanizmanın üstünlüğü, makineyle yapılan üretimin mekanik olmayan tüm öteki üretim biçimlerine olan üstünlüğüne benzemektedir. Doğruluk, hız, kesinlik, dosya bilgisi, süreklilik, gizlilik, birlik gibi özellikler tam bürokratikleşmiş bir

yönetimde optimum düzeye gelmektedir. Ayrıca ücretli bürokratik emek, fahri hizmetlere göre hem daha verimlidir hem de orta vadede daha az maliyetlidir. İşin nesnel biçimde yürütülmesi, her şeyden önce hesaplanabilir kurallara ve kişilere göre değişmeyen bir biçimde yürütülmesine bağlıdır (Weber, 2011).

Ancak Weber'in ideal tip olarak lanse ettiği bürokratik yönetim tarzı haklı birçok eleştiri de almıştır. Bürokratik örgütlerin, önceden belirlenmiş hedeflere ulaşmak için tasarlandıkları, değişen koşullara uyum sağlamakta büyük zorluk çekecekleri ve yenilikler için tasarlanmadıkları belirtilmiştir. Değişen koşulların farklı eylem ve tepki türlerini gerektirdiği, bu nedenle, yaratıcı eylem için esnekliğin çoğu durumda verimlilikten önemli olduğu ileri sürülmüştür. Farklı hiyerarşik düzeyler, işlevler, roller ve insanlar arasındaki bürokratik bölünmelerin engeller yaratabileceği belirtilmiştir. Ayrıca bürokratik yapı modern örgütlerin ihtiyaçları için fazla mekanik olarak tanımlanmıştır. Bürokratik yapı, istikrarlı ortamlarla başa çıkmak için tasarlandığından ve modern hayatta temel ihtiyaç ise değişime etkili bir şekilde yanıt vermek için tasarlanmış bir yapı olduğundan, bürokrasinin esasen bu nedenlerle modası geçmiş olduğunu iddia edilmiştir (Bennis, 1967; Pinchot & Pinchot, 1993). Modern toplumun gelişmesi bu yönetim tarzını Weber'e göre bir zorunluluk haline getirmekte, çünkü örgüt ne kadar geniş olursa, görevleri daha karmaşık hale gelmekte ve rasyonel örgütlenmeye daha fazla bağımlı olmaktadır. Bu anlamıyla bakıldığında Weber için gelecek bürokratikleşmeye aittir denilebilir. Weber'e göre toplumsal yaşamın bürokratikleşmesi modern kapitalizmin yapı taşı konumundadır. Bürokratik örgütlenmenin sonucu olarak da rasyonelleşmiş etkinlik, insanlığın ekonomik, teknolojik ve politik açıdan gelişmesini sağlamış, ancak bu ilerleme sonucunda önemli bir bedel ödenmiştir. Bu gelişme "insanın ruhunun parçalanması," öznenin insani özünün boşaltılması pahasına gerçekleşmiştir (Swingewood, 2010).

Bürokrasinin asıl olarak üzerinde durulması gereken anlamı örgüt tipinin nasıl olacağını belirleyen ve temel olarak devletin konumunu ve işlevini yansıtan yönetim biçimi olma durumudur. Bürokrasi bu anlamıyla feodalizmden sonra ulusal kapitalizme özgü olarak iktisadi ve toplumsal ilişkileri nesnellik, hukuksallık ve uzmanlık temelinde yönetme biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu anlamıyla bürokrasinin en somut görünümü 20. yy. modern devletinde belirlemekte ve ekonomik ve toplumsal yaşamda doğrudan söz sahibi olan bürokratik devlet, vergilendirmeye dayanan bir düzende kaynakların elde edildiği, kamu hizmeti amacıyla çalışıldığı ve bütün bunların bir planla yerine getirildiği özellikler sergilemektedir (Özdoğan, 2018).

4. Şato Romanı ve Bürokratik Tahakküm

Weber'in sosyal bilimlerde yöntem üzerine yaptığı çalışmalarda kavramsal incelemeler öne çıkmaktadır. Weber için bilinen gerçeklik her zaman, kavramların soyut olarak yeniden yapılandığı bir gerçekliktir. Özellikle bu kavramlaştırma siyaset

sosyolojisinde kendisini göstermektedir. Freund'a (2019) göre üretilen kavramlar dört ana başlık altında toplanabilir. İlk olarak, devlet ve şiddet arasındaki ilişki sayılabilir. Devlet meşru fiziksel şiddeti tekeline alandır. İkinci olarak tahakküm ve meşruiyet olgusu gelmektedir. Meşruiyet, yönetilenlerin siyasal erke güvenmesini sağlayan nedenlerdir. Bu noktada, ünü hala süregiden bir meşruiyet tipolojisi kurmuştur Weber: Geleneksel tahakküm, yasal tahakküm, karizmatik tahakküm. Üçüncü nokta siyasal partilerin çözümlenmesiyle ilgilidir. Son olarak da, örgüt sosyolojisinin kökenini oluşturan bürokrasi olgusu gelmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, Kafka'nın *Şato* romanı bürokrasi, otorite ve tahakküm olgusu temelinde incelenecek olup, bürokrasinin ve otoritenin yapıta nasıl bir tahakküm aracı haline geldiği ortaya konulacaktır.

Kafka genel olarak romanlarında ve öykülerinde bürokratik mekanizma ve insanların kendilerinden büyük, kimi zaman görülemez bir el tarafından ezilmesi temasını çokça işlemiştir. Özellikle arkadaşı Janouch'la yaptığı sohbetlerde, Taylorizm hakkındaki görüşleri makineleşmiş bir ekonomik örgütlenme ve insanın bu sistemdeki yeri konusuna ne kadar eleştirel baktığını ortaya koymaktadır.

“Evrendeki en yüce, el sürülmekten en çok kaçınılacak bir nesne olan zaman, o kirli ekonomik çıkarların ağı içine tıklılacak. Böylelikle de yalnız evrenin kendisi değil, özellikle onun bir parçası olan insan aşağılanacak ve haysiyetine leke sürülecek. Böyle Taylorlaşmış bir yaşam tüyler ürpertici bir beladan başka şey değil. Özlenen zenginlik ve kazanç yerine bağrımdan sadece açlık ve sefalet doğup çıkacaktır” (Janouch, 2000: 75).

Kafka romanlarında ise bürokratik sistem tarafından ezilen insanı çok çarpıcı şekilde anlatmıştır. Özellikle *Şato* romanında Weberci yukarıdan aşağıya güçlerle uyumsuzluk anlatısı Kafka'ya göre bürokrasi vizyonunun temel bir özelliğidir (Hodson vd., 2012). Weber, bürokratik örgütlenme biçimini, baskıcı otoriteyi yukarıdan aşağıya bir bakış açısıyla anlatırken, Kafka bize aşağıdan yukarıya yaşanmış bir deneyim sunmaktadır (Yang, 2021).

Şato romanının kahramanı K., birçok yazara göre bir başkaldıran, yasaya karşı gelendir. Camus (2019) gibi Arendt (2005) de onun talep eden bir isyankâr olduğunu söyler. Daha iyi bir hayat için aşk, çalışma, dostluk gibi sıradan insani değerleri talep etmektedir. Arendt (2005) Kafka'nın döneminde anlaşılmadığını iddia etmiştir. Zira 20. yüzyılın ilk yarısında bürokrasi romanda verildiği şekilde kimseye korkutucu ve dehşetli gelmemektedir. Bu yüzden eleştirmenler Kafka'nın romanlarından daha mistik başka anlamlar çıkarmışlardır.

Şato romanında, K.'ya yardım etmesi için görevlendirilen iki yardımcı roman boyunca yardım etmek bir yana ona köstek olmaktadır. K., nereye giderse gitsin yanından ayrılmaz, anlamsız ve yersiz davranışlar sergilerler. Bir yerden sonra onların esas görevlerinin K.'ya yardım etmek değil, onu gözlemek olduğunu okuyucu anlar. Bu gözetleme işi bürokrasinin her yerde kendini hissettiren boğucu tahakkümüne karşılık gelmektedir. Bürokratik

Kafka'nın Şato Romanında Örgütsel Bir Yönetim Biçimi Olarak Weberci Bürokrasi ve Tahakküm mekanizma memurları aracılığıyla her yerdedir. Gözetleme işi o kadar ileri boyuttur ki, K., sevgilisiyle mahrem bir ilişki içindeyken de yardımcılar onu izlemektedir. Üstelik görevlerinin bu olduğunu da açıkça söylerler.

"Seni aramak zorunda kaldık, Barnabas'ın evine baktık, ama seni sonunda burada bulduk. Bütün gece burada oturduk. Görevimiz hiç kolay değil" (Kafka, 2005: 47)

Bunun yanında bürokrasinin memurlarının tek tip davranış biçimlerini, kişisel özellikleri yok eden aynılık durumunu yansıtmaktadır bu yardımcılar.

"Sizinle işimiz zor," dedi K. ve daha önce sıklıkla yaptığı gibi adamların yüzlerini karşılaştırdı, "sizi birbirinizden nasıl ayırt edeceğim? Yalnızca adlarınız farklı, onun dışında birbirinize çok benziyorsunuz, tıpkı," durakladı, sonra istemsiz olarak devam etti, "tıpkı yılanlar kadar birbirinize benziyorsunuz." Adamlar gülümsediler. "Aslında bizi birbirimizden ayırt etmekte zorlanmazlar," dediler, kendilerini savunurcasına. "Size inanıyorum," dedi K., "zaten ben de buna tanıklık ettim, ne var ki ben yalnızca kendi gözlerimle görürüm ve bu gözlerle birbirinizden ayıramıyorum sizi. Bu nedenle size tek bir kişiymişsiniz gibi davranacağım ve ikinize de Artur diyeceğim" (Kafka, 2015: 20).

Otoriter ve ulaşılmaz yapısıyla bürokratik yapılanma ve yönetsel güç, her yerde kendisini hissettiren gözetleme araçları ve yaydığı korkuyla, K., gibi idealist bir karakteri ideal bir çalışan pozisyonuna indirgemıştır (Keskin, 2016). Bu nokta aslında Arendt'in işaret ettiği o başkaldıran pozisyon ile tezat oluşturmaktadır. K., bürokratik mekanizmayla bir mücadele içindedir, ancak bu mücadelede amaç yine de onun gözüne girmektir. Zira bu bürokratik mekanizma dünyanın belki de evrenin kendisidir. Kundera (2002), Kafka'nın büroların ve bürokrasinin dört duvarını bir kâinatın devasa boyutları halinde genişlettiğini ve totaliter bir devleti uçsuz bucaksız tek bir idari kuruma indirgediğini söylemiştir. Foucault (2000) iktidarların bireyleri özneleştirerek, kendi bireyselliklerini belirleyerek otoriteye tabi kıldığını söylemiştir. Denetim ve bağımlılık yoluyla bir yukarıya bağımlı olan birey ya da özne iktidarın tahakkümü altındadır. Böylesi bir ortamda her türlü iş devletleştirilmiş olduğundan, her meslekten insanlar sıradan memurlardır. K., bir memur olarak kendisinden bekleneni yapmak istemektedir. Arendt (2005), K.,'nın en doğal biçimde kendi insani haklarını talep eden bir yabancı olduğunu söylemiştir. Sadece K., değil, K.,'nın yardımcıları da bürokrasi çarkının dışında kalan yabancılardır. Hem şatoya yabancıdırlar hem de sözde görevlendirildikleri köye.

"Benden izinsiz kimseyle görüşemeyeceksiniz. Ben burada yabancıyım, siz de benim eski yardımcılarım olduğunuza göre, siz de yabancısınız. Biz üç yabancı bu nedenle dayanışmalıyız, hadi bunun için el sıkışalım" (Kafka, 2005: 21)

Bürokrasinin üyesi adeta bir makinenin çark dişlisi gibi hareket etmektedir. Makine gibi çalışan bürokrasinin görünmeyen birçok efendisi vardır. Bürokrasinin memurları kendi bireyselliklerini terk ettikleri ölçüde makine çalışabilecektir. Sevgi, nefret gibi kişisel duygular bütünüyle göz ardı edilmelidir. Birey normatif kurallar ve simgelerin esiridir (Giddens, 2005). Bu da bürokratik üyenin yaptığı işe ve ait olduğu sisteme yabancılaşması sorununu doğurmaktadır. Romanda K., yardımcılarıyla birlikte kendisini bir yabancı olarak nitelemektedir. Kafka'nın Dava romanındaki K., nasıl bir anlamda kendisine verilecek cezayı arıyorsa, Şato romanındaki K., da aslında şato aracılığıyla yaptığı işin anlamını aramaktadır. Ayrıca bürokratik çarkın bir süre sonra temel işlevinin dışına çıkarak işlevsiz hale gelmesi de romanda K.'nın köye kadastrucu olarak atanması, ancak köyde böyle bir işin olmamasıyla verilmektedir.

"Siz, kadastrucu olarak işe alındığınızı söylüyorsunuz, ancak bizim ne yazık ki kadastrucuya ihtiyacımız yok. Bir kadastrucunun yapabileceği zerre kadar iş yok burada... Eh, bu durumda ne yapalım bir kadastrucuyu?" (Kafka, 2015: 67).

Romanda şato bir yandan bürokrasiyi ve iktidarı resmederken, köy ona ulaşmak isteyen, yakın olmanın avantajlarını talep eden bireyleri ve aynı zamanda özgürlüğü de simgelemektedir. K., bir yandan şatoya gitmek istemekte ancak öte yandan kendisine şatoda kalıp kalmayacağını soran hancıya özgürlüğünü bahane ederek kalmak istemediğini söylemektedir. Hobbes'un (2019) özgürlük ile otorite arasındaki gerilim ya da çatışma yaklaşımı akla gelmektedir. Düzeni ve otoriteyi simgeleyen şato bir yandan da özgürlüğü tehdit etmektedir. Köy bir özgürlük alanı gibi görünse de aslında şatoya tabidir. Foucault (2000) özgürlük olgusunun ancak iktidarın izin verdiği ölçüde olabileceğini söylemiştir. Kölelerin itaat etmeleri için kaçma ihtimallerinin olduğunu bilmeleri gerekmektedir. Ancak bu ihtimal tahakkümü ortadan kaldırmamaktadır.

"Orası henüz kesin değil," dedi K., "öncelikle bana ne gibi işler yaptıracaklarını öğrenmeliyim. Burada aşağıda çalışacaksam, burada aşağıda kalmam daha akıllıca olur. Ayrıca korkarım yukarıda şatoda yaşamak bana göre değil. Ben hep özgür olmak isterim" (Kafka, 2015: 6).

Weber (2011; 2020) bürokratik sistemi överken aynı zamanda onun açmazlarını da dile getirmiştir. Bürokratik mekanizmanın uzun dönemde bireylerin özgürlüğünü tehdit edebileceğine, kalıplaşmış ilişkileri aşmalarına engel olabileceğine, standartlaşmalara yol açarak, düşünce özgürlüğüne ket vurabileceğine dikkat çekmiştir. Weber'e göre, monokratik bürokrasi, formel yasa ve rasyonel kapitalizm ilerledikçe, sosyal ve politik düzenin normatif temeli olan tözel akıl itibarını yitirir. Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nde yahut doğal yasada mevcut bireyciliğin ideolojik temelleri tehdit altındadır. Sosyal hayatın etik ve ahlaki normlarının yerini artık gayri şahsi normlar ve rasyonel olarak hesaplanır kurallar almıştır (Vandenberghe, 2016).

Kafka'nın Şato Romanında Örgütsel Bir Yönetim Biçimi Olarak Weberci Bürokrasi ve Tahakküm

Arendt, insanların özgürlüğün getirdiği sorumluluğu kabullenemedikleri ve kendilerini determinist sözde yasalara teslim etmeyi tercih ettikleri için totaliterliği benimsediklerini ileri sürmüştür. Nazizm örneğinde, herkes belirli ırkları diğerlerinden üstün ilan eden "doğa yasasına" boyun eğmiş, Sovyet totaliterliğinde, herkes belirli sınıfların yok olması gerektiğini ilan eden "tarihsel yasaya" uymuştur. İnsanlar kendi geleceklerini kolektif olarak belirlemek yerine, sözde doğal ya da tarihsel güçlerin, gerekli ve neredeyse ilahi görünen güçlerin kendilerini süpürmesine izin vermeyi tercih etmişlerdir (Danoff, 2010). Romanda K., için özgürlük önemli bir problemdir. Şatodan uzak kalmak ona özgürlük alanı açmaktadır. Bir yandan işiyle ilgili direktifleri oradan almak, yukarısı tarafından görünür olmak istemektedir, ancak oraya tam anlamıyla teslim olmaktan da korkmaktadır.

"Nedenini kendine açıklayamasa da, şato karşısında duyduğu özgürlüğü Klamın karşısında duyamıyordu; ona yakalanmak K. için, hancının bakış açısından olduğu kadar korkunç değildi, ancak yine de bir mahcubiyetti; kendini sanki teşekkür borçlu olduğu birine düşüncesizce davranarak sıkıntı vermiş gibi hissedirdi; onu fazlasıyla üzen de, bu tereddütte birinin emri altında olmanın, evet işçi olmanın zaten korktuğu sonuçlarını açıkça görmesi ve bu sonuçların apaçık görüldüğü bu ortamda bile onların üstesinden gelecek durumda olamayıştıydı" (Kafka, 2005: 37).

Kafka'nın Janouch (2000) ile yaptığı söyleşilerinden onun toplumsal ve siyasi fikirler noktasında liberter akıma yakın olduğu gözlenmektedir. Kafka kapitalizmi hiyerarşik bir tahakküm sistemi olarak tanımlamıştır (Löwy, 2008). Weber'de ana temalardan biri Batı rasyonalizmidir ve kapitalizm her şeyden önce metodik ve rasyonel hesaplamayla karakterize olmaktadır (Vandenberghe, 2016). Weber'de (2020) hiyerarşik bir örgütlenme biçimi bürokratik mekanizma için son derece önemlidir. Modern sanayideki çalışma hayatı da hiyerarşi içinde geçmektedir: Belirli bir otorite zinciri olduğu için, bu zincirin dışındakiler için de belirli bir itaat zinciri bulunmaktadır. Çalışmanın (işin) büyük bir kısmı yarı rutinleşmiştir, daha yüksek bir üretim düzeyi için her işçinin işi ve çalışması düzleştirilmiş, basmakalıp edimler haline getirilmiştir. Bu iki olguyu, sanayi yapının hiyerarşik doğası ile işin büyük kısmının yarı rutin niteliğini, bir araya getirecek olursak, modern çalışma düzeninin belirli bir disipline dayandığını açıkça görürüz: Otoritenin karşısında uysal ve basmakalıp hale getirilmiş bir itaattir aranan (Mills, 2007). Bu tip bir hiyerarşik yapılanma Şato romanında da vardır. Han sadece şatodaki beylere ayrılmıştır. Boş da olsa başka kimse kalamamaktadır. Ayrıca hiyerarşik yapılanmada kimin üstte olduğu hemen hatırlatılmaktadır.

"Geceyi burada geçirmek istiyorum," dedi K. "Maalesef mümkün değil," dedi hancı. "Sanırım bilmiyorsunuz, burası yalnızca şatodaki beylere ayrılmıştır" (Kafka, 2015: 36).

"Gerçi ben şatodan biri değilim, yalnızca bir kadını ve böylesi en alt sınıfa ait –hayır en alt değil, belki ona yakın bir sınıf– bir hancıyım; siz bu durumda benim açıklamama pek değer vermeyebilirsiniz" (Kafka, 2015: 55).

“Bana bakın Kadastrucu Bey; Bay Klamm, şatoya mensup bir beydir; bu, Klamm’ın diğer makamlarını göz ardı ettiğimizde bile, çok yüksek bir mevkidir” (Kafka 2015: 55).

“..siz kimsiniz ki! Saraya mensup değilsiniz, köyden de değilsiniz, siz bir hiçsiniz. Ne yazık ki siz şusunuz: Bir yabancısınız, lüzumsuz ve herkesin ayağına dolaşan...” (Kafka, 2015: 56).

Foucault (2000) Almanya’nın yirminci yüzyılın başından itibaren Weber’in ideal tip olarak öne sürdüğü bürokratik bir örgütlenmeye gittiğini belirtmektedir. Bu sistem içinde hiyerarşik olarak yeniden örgütlenmenin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bürokrasi içinde hiyerarşik yapılanmada, işini görebilmek için birtakım makamlarda olan kişileri tanımak son derece önemlidir. Klientalizm olarak adlandırılan bu olgu sosyal bilimler alanında birçok disiplin tarafından ele alınmıştır. Kelimenin kökenine bakıldığında Antik roma dönemine kadar uzandığı görülmektedir. Soyluların himayesi altındaki alt sınıflar kast edilmektedir (Roginer, 1983). Bu tip ilişkilerde himaye eden bir otorite vardır, bir de ondan birtakım bağlantılarla çıkar sağlayan ve daha alt sınıfa mensup bir muhatap. *Şato* romanında K., önemli tanıdıkları olduğunu söyleyerek kendi konumunu, alanını genişletmek istemektedir.

“Ancak bir konuya dikkatinizi çekmek isterim; şatoyla çok önemli bağlantılarım var, çok daha önemlilerini elde edeceğim; bu bağlantılarım, burada konaklamamdan doğabilecek tehlikeye karşı sizi güvence altına alacaktır ve küçük bir iyiliğe fazlasıyla teşekkür edebilecek durumda olduğumun da teminatıdır” (Kafka 2015: 36)

Kafka’nın kahramanı K.’nın köyde dikkate alınabilmesi ve kabul edilebilmesi için şatoda tanıdıkları olduğunu, oradan bir görev icabı geldiğini kabul ettirmesi gerekmektedir. “Benim konumum çok güvensiz, bunu yadsımıyorsunuz, tersine bunu kanıtlamak için uğraşıyorsunuz” (Kafka, 2015: 59). Nitekim bunu başardıkça köyde kendisine bir yer edinebilecektir. Zira bir üst otoriteyi tanımak bizatihi o otorite gibi davranmanın yolunu da açmaktadır ona.

“Muhtarla yaptığı görüşmeden kendisini kaygılandırarak bir şey çıkmaması K.’yı şaşırtmıştı. Bunu, o güne kadarki deneyimlerine göre kontluk makamlarıyla kurduğu resmi ilişkilerde hiç zorlanmamasıyla açıklamaya çalıştı. Bunun bir nedeni, kendi meselelerinin çok belirgin, dıştan bakıldığında onu çok kollayan ilkelere bağlı olarak ele alınmasıydı; başka bir nedeni de, özellikle yokmuş gibi görüldüğü yerde hizmetin hayran kalınacak şekildeki bir bütünlüğe sahip olduğunun hissedilmesi idi. K. bazen yalnızca bunları düşündüğünde, durumunu memnuniyet vericiymiş gibi değerlendirme eğiliminde oluyordu” (Kafka, 2015: 64).

Weber (2018) bir kuruluşun mevcut olup olmasının idari memurları olsa da olmasa da otoriteye sahip birinin olmasına bağlı olduğunu söylemektedir. Yetkili kişilerin bulunması

Kafka'nın Şato Romanında Örgütsel Bir Yönetim Biçimi Olarak Weberci Bürokrasi ve Tahakküm gerekmektedir. K., bütün roman boyunca sözde yetkili o kişileri aramaktadır. K., roman boyunca Şatoda bir memur olan Klamn ile diyaloga girebilmiştir. Romandaki yapıda memur temsil ettiği otoriteye o kadar dönüşmüştür ki, Klamn adeta insan üstü bir özelliğe sahiptir.

“Siz neyseniz osunuz, ben yaşamım boyunca çok şeye tanık olmuş biriyim, böyle bir duruma da katlanamayacak değilim. Ama siz istediğiniz şeyi şöyle bir gözünüzün önüne getirin. Klamn gibi bir adamın sizinle görüşmesini bekliyorsunuz... Söyler misiniz, Klamn'a bakmaya nasıl katlanabildiniz?” (Kafka, 2015: 56).

Biçimsel ve teknik açıdan bürokratik yönetimin en rasyonel yönetim şekli olduğunu söyleyen Weber (2018) bu örgütlenme biçiminde yazılı belgeye, kayıt altına almaya özel bir önem vermektedir. Sözleşmeler ve kayıtlı belgeler her türlü işlem için kullanılmaktadır. Bütün birimler net görev tanımları doğrultusunda çalışmaktadır. Şato romanında bürokrasi birimler arasındaki koordinasyonsuzluk, kırtasiyecilik üzerinden de eleştirilmektedir. *“Kontluk gibi böylesi büyük makamlarda bazen bir dairenin şöyle, diğerinin böyle karar verdiği olabiliyor, hiçbirinin diğerinden haberi yoktur, gerçi denetimler büyük bir titizlikle uygulanır, ancak doğaları gereği geç kalır, böylece küçük bir karışıklık meydana gelebilir”* (Kafka, 2015: 67). *““Bu genelge,” dedi K. 'ya açıklamada bulunarak, “ilk dönemlerime ait, çünkü o sıralar her şeyi saklardım.” Kadın hemen dolabı açtı. K. ve muhtar onu izlediler. Dolap tıka basa evrak doluydu. Dolap açılır açılmaz, yakacak odun gibi çevreleri rulo yapılp bağlanmış iki evrak destesi yere düştü; kadın korkuyla yana doğru sıçradı”* (Kafka, 2015: 68).

Aynı şekilde bürokraside uzmanlaşma ve iş bölümünün sıkıntıları da Şato romanında hicvedilmektedir.

“Memurlar çok kültürlü kişilerdir, ama kültürleri tek yönlüdür yalnızca; bir memur kendi alanıyla ilgili bir konuda tek sözcük duysun, karşısındakinin bütün düşünce silsilesini çözüverir, ama ona başka bölüme ait konuları saatlerce anlat, muhtemelen kibarca başını sallar, ama tek kelime anlamaz. Bütün bunlar olağandır...” (Kafka, 2015: 242).

Şato romanında tahakküm sadece idari işlerle sınırlı değildir. Bireyler arasındaki her türlü alışveriş bir güç ilişkisidir de aynı zamanda. Örneğin itfaiyeciler gecesinde memur Sortini'nin Amelia'yla birlikte olmak istemesi ve kadını davet etmek için yazdığı mektupta bayağı bir dil kullanması ve bunun üzerine Amelia'nın mektubu parçalaması sadece Amelia'nın hayatını değil, tüm ailesinin hayatını zorlaştıracaktır. Öyle ki aile köy halkı tarafından adeta aforoz edilir. Babası affedilmek için devamlı şatodakilerden yardım istemektedir. Buradaki ilginç husus, şatonun aileye karşı bir yaptırımının olmaması, ancak köy halkının kraldan çok kralcı davranmasıdır. Bu durum iktidarın görünmez elleri ve cezalandırma biçimleri hakkında ilginç bir örnektir. Bir çeşit iktidar mekanizması olan tahakküm, sadece bürokrasinin aygıtları tarafın değil, aynı zamanda toplumun sıradan

üyeleri tarafından da sürdürülmektedir. Burada tahakkümün tüm bireyler tarafından içselleştirilmesi olgusu vardır ki, bu romanın belki de en karanlık toplumsal öngörüsüdür.

Sonuç

Bu çalışmanın temel amacı kurgu eserlerin yönetim disiplininde farklı bir perspektif açma potansiyeli olduğunu ortaya koymaktır. Buradan hareketle Kafka'nın *Şato* adlı romanı Weberci bürokratik anlayış ve bunun yarattığı tahakküm ilişkisi açısından incelenmiş, bunun için Kafka'nın yarım kalmış *Şato* adlı eserinden pasajlarla romandaki bürokratik çarktan ve bunun yarattığı tahakküm ilişkisinden örnekler verilmiştir. Weberci anlamda ideal ve rasyonel bir organizasyon yapısı olan bürokrasi, Kafka'nın romanında insanı tahakküm altına alan, onun işlerini kolaylaştırmak bir yana, hayatını daha da zorlaştıran bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bir kere, romandaki hiçbir karakter özgür bir birey gibi davranmamakta, tamamen otoriteye göre pozisyon almaktadır. Hiyerarşik yapı en sıradan ilişkilerde bile hissedilebilmektedir.

Şato romanında bir diğer önemli husus, otoritenin ulaşılmazlığıdır. Ana karakter K., ne yaparsa yapsın önündeki bürokratik çarkları aşarak yetkili bir kişiyle görüşmeyi bir türlü başaramaz. Weberci bürokratik anlayışta hiyerarşi ve işbölümü son derece önemlidir. Bunlar sayesinde işler sistemli ve hızlı bir şekilde yapılabilir. Ancak *Şato* romanında bu hiyerarşik yapı ve birimlerin birbirlerinden haberdar olmayan işleyişleri, K.,'yı adeta unutulmuş bir memur pozisyonuna indirgemıştır. Hatta öyle ki, K., kadastro işi olmayan bir köye kadastrocu olarak atanmıştır. Bu nedenle mesleğine ve geliş amacına kimseye inandıramamış, şatoya ulaşma çabaları da güç mesafeleri yüksek olan hiyerarşik kademeler nedeniyle sonuçsuz kalmıştır. K.,'nın pozisyonu, memur fazlası nedeniyle şişmiş bürokrasi organına güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Bürokraside patoloji olarak görünen aşırı kırtasiyecilik, işlerin yavaş görülmesi, biçimcilik gibi çoğu olgu *Şato* romanında yer almaktadır. Evrakların bir yerden başka bir yere yavaş gitmesi, denetim mekanizmasının yetersiz kalması, unutulmuş evrak yığınları gibi eleştirilen bürokratik olumsuzlukları K., deneyimlemiştir. Dosyaların, raporların ve katiplerin izini sürerek, kendine ve yaptığı işe bir anlam bulmaya çalışmış ancak bunu başaramamıştır. Bürokrasinin unsurları olan işbölümü, koordinasyon, hiyerarşik yapı gibi olgular yavaşlıkları ve işlevsizlikleriyle eleştirilirken, romanın K., dışındaki diğer karakterleri de yaptıkları görevler dışında silik karakterler olarak kalmışlardır. Simgeleşmiş iktidar mekanizmalarının her yerde kendini gösteren bakın havası nedeniyle yan karakterler kendilerini tamamen şatoya göre tanımlamaktadırlar. Cezalandırılma korkusu nedeniyle herhangi bir inisiyatif alma ya da bir buyruğa karşı gelme gibi bir pozisyonun asla girmeyerek, sistemin baskıcı durağanlığını devam ettirmektedirler. Şatodaki görünmez yöneticiler sadece korkuyla hüküm sürmektedirler.

Kafka'nın Şato Romanında Örgütsel Bir Yönetim Biçimi Olarak Weberci Bürokrasi ve Tahakküm

Edebiyat dünyasında belki de başka hiçbir yazarın adı absürt bir durumu ifade edebilmek için kullanılmamıştır. Ancak "kafkaesk" kavramı Kafka'nın kendine özgü yarattığı dünyayı tanımlayabilmek için yazılı eserlerden günlük konuşma diline kadar her yerde karşımıza çıkmaktadır. Karl'a (1993) göre Kafkaesk olan şey, tüm kontrol kalıplarının, tüm planların, insanın davranışlarını yapılandığı tüm yolların kaybolmaya başladığı gerçeküstü bir dünyaya girildiğini ima etmektedir. Birey dünyayı algılama şekline uygun olmayan bir gücün karşısında kendini bulduğunda ve kaybedeceğini bile bile, en küçük bir şansı dahi olmadığından emin olsa bile onunla mücadele etmeye başladığında kafkaesk bir evrendedir artık. Kafka o evreni insanı ezen dev bir bürokrasi çarkı gibi anlatmaktadır.

Kaynakça

- Akçakaya, Murat. 2016. "Weber'in Bürokrasi Kuramının Bugünü ve Geleceği". *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı Aralık, 275-295.
- Arendt, Hannah. 2005. *Essays in Understanding, 1930-1954: Formation, Exile, and Totalitarianism*. New York: Schocken.
- Azizmohammadi, Fatemeh. 2012. "A Psychological Analysis on Franz Kafka's The Castle". *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, 2(3), 2243-2248.
- Baransel, Atilla. 1993. *Çağdaş Yönetim Düşüncesinin Evrimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Bennis, Warren. 1967. "The Coming Death of Bureaucracy". *Management Review*, 56, 19-24.
- Bloom, Harold. 2014. *Batı Kanonu*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Camus, Albert. (2019). *Sisifos Söyleni*. (Çev. T. Yücel). İstanbul: Can Yayınları.
- Clegg, Stewart. 1990. *Modern organizations: Organization studies in the postmodern world*. London: Sage.
- Danoff, Brian. 2010. "Arendt, Kafka, and the Nature of Totalitarianism". *Perspectives on Political Science*, 29: 4, 211-218.
- De Cock, Christian ve Land, Christopher. 2006. "Organization/literature: exploring the seam". *Organization Studies*, 27(4), 517-535.
- Despiniadis, Costas. 2023. *İktidar Anatomisi Franz Kafka ve Otorite Eleştirisi*. (Çev. E. Akçay). İstanbul: Sümer yayıncılık.
- Dreyfus, Françoise. 2014. *Bürokrasinin İcadı*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: İletişim.
- Dupuy, Francois. 2004. *What is a Bureaucracy?*. In *Sharing Knowledge*. London: Palgrave Macmillan.
- Duverger, Maurice. 1982. *Siyaset Sosyolojisi*. (Çev. Ş. Tekeli). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Eryılmaz, Bilal. 2015. *Kamu Yönetimi*. İstanbul: Umuttepe Yayınları
- Eryılmaz, Bilal. 2013. *Bürokrasi ve Siyaset*. İstanbul: Alfa.
- Fayol, Henri. 2018. *Genel ve Endüstriyel Yönetim*. (Çev. M. Asım Çolakoglu). Ankara: Adres Yayınları.
- Fischer, Ernest. 1985. *Franz Kafka*. (Çev. A. Cemal). İstanbul: Bilim Felsefe Sanat Yayınları.
- Foucault, Michel. 2000. *Özne ve İktidar*. (Çev. O. Akınhay, F.Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Freund, Julien. 2019. *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*. (Çev. M Tunçay, A. Uğur). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Giddens, Anthony. 2005. *Max Weber Düşüncesinde Siyaset ve Sosyoloji*. (Çev. A. Çiğdem). Ankara: Vadi Yayınları.
- Hammer, Espen. (2018). *Kafka's The Trial: Philosophical Perspectives*. Oxford University Press.
- Heady, Ferrel. (2001). *Public Administration: A Comparative Perspective*. New York: Routledge.
- Heywood, Andrew. (2022). *Siyaset*. (Çev. N. Uslu). Ankara: Felix Kitap.
- Hodson, Randy., Martin, Andrew. W., Lopez, Steven. H., & Roscigno, Vincent. J. (2012). "Rules don't apply: Kafka's insights on bureaucracy". *Organization*, 20(2), 256–278.
- Janouch, Gustav. (2000). *Kafka ile Söyleşiler*. (Çev. K. Şipal). İzmir: Cem Yayınevi.
- Kafka, Franz. (2015). *Şato*. (Çev. R. Minareci). İstanbul: İş Bankası.
- Karl, Frederick. Robert. (1993). *Franz Kafka: Representative Man*. Fromm International Publishing Corporation.
- Kaufmann, Walter. (2001). *Dostoyevski'den Sartre'a Varoluşçuluk*. (Çev. A. Göktürk). İstanbul: Yapı Kredi.
- Keskin, Uğur. (2016). "Franz Kafka'nın Eserlerinde Çalışma Hayatında Yabancılaşma ve Aşırı Gayretkeşlik". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 49, 233-251.
- Kostopoulou, Ioanna. (2020) "Bureaucracy and Desire: Franz Kafka's Accident Report". *Open Library of Humanities*, 6 (1), 5, 1-28.
- Kundera, Milan. (2002). *Roman Sanatı*. (Çev. A. Bora). İstanbul: Can Yayınları.
- Kundera, Milan. (2007). *Saptırılmış Vasiyetler*. (Çev. Ö. İnce). İstanbul: Can Yayınları.
- Litowitz, Douglas. (2010). "Max Weber and Franz Kafka: A Shared Vision of Modern Law". *Law, Culture and the Humanities*, 7(1), 48–65.
- Löwy, Michael. (2008). *Franz Kafka Boyun Eğmeyen Hayalperest*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Versus Kitap.
- Mills, C. Wright. (2007). *Toplumbilimsel Düşün*. (Çev. Ü. Okyay). İstanbul: Der Yayınevi.
- Mises, Ludwig, Von. (1944). *Bureaucracy*. Yale University Press.
- Munro, Iain. & Huber, Christian. (2012) "Kafka's Mythology: Organization, Bureaucracy and the Limits of Sensemaking". *Human Relations*, 65(4), 523–44.
- Nabokov, Vladimir. (2015). *Edebiyat Dersleri*. (Çev. A. Lucie Batur, F. Özgüven). İstanbul: İletişim.
- Özdoğan, Mehmet. (2018). "Neo-Weberyen Devlet ve Bürokrasi". *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(14), 597-608.
- Parker, Martin. (2005) "Organisational Gothic". *Culture and Organization*, 11(3), 153–66.
- Phillips, Nelson. (1995). Telling organizational tales: On the role of narrative fiction in the study of organization. *Organization Studies*, 16(4), 625–649.
- Pinchot, Gifford. & Pinchot, Elizabeth. (1993). *End of Bureaucracy and the Rise of the Intelligent Organization*. Berrett-Koehler Publishers.
- Rhodes, Carl. & Brown Andrew. D. (2005). "Writing responsibly: narrative fiction and organization studies". *Organization*, 12(4), 505–529.

- Kafka'nın Şato Romanında Örgütsel Bir Yönetim Biçimi Olarak Weberci Bürokrasi ve Tahakküm
- Ricoeur, Paul. (2019). *Yorum Teorisi Söylem ve Artı Anlam*. (Çev. G. Yavuz Demir). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Roniger, Luis. (1983). "Modern Patron-Client Relations and Historical Clientelism. Some Clues from Ancient Republican Rome". *European Journal of Sociology*, 24 (1), 63-95.
- Sennett, Richard. (2017). *Otorite*. (Çev. K. Durand). İstanbul: Ayrıntı.
- Sontag, Susan. (2001). *Yoruma Karşı*. (Çev. O. Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Stach, Reiner. (2013). *Karar Yılları I*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Swingewood, Alan. (2010). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*. (Çev. O. Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Taylor, Frederick. (2018). *Bilimsel Yönetimin İlkeleri*. (Çev. H. Bahadır Akın) İstanbul: Çizgi Kitapevi.
- Touraine, Alain. (1988). "Modernity and cultural specificities". *International Social Science Journal*, 118, 443-457.
- Vandenbergh, Frederic. (2016). *Alman Sosyolojisinin Felsefi Tarihi*. (Çev. V. Saygın Öğütler). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Wagenbach, Klaus. (1997). *Franz Kafka Yaşamöyküsü*. (Çev. K. Şipal). İzmir: Cem Yayınevi.
- Watson, Cate. (2011). "Staking a small claim for fictional narratives in social and educational research". *Qualitative Research*, 11(4), 395-408.
- Weber, Max. (2011). *Sosyoloji Yazıları*. (Çev. T. Parla). İstanbul: Deniz Yayınları.
- Weber, Max. (2018). *Bürokrasi ve Otorite*. (Çev. B. Akın). İzmir: Adres Yayınları.
- Weber, Max. (2020). *Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı*. (Çev. Ö. Ozankaya). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Yang, Yi. (2021). "Beyond Weber and Kafka: Conceptualizing a Critical Realist Model of Bureaucracy". *Administration & Society*, 54 (3), 500-521.

